

NAMIBIA SENIOR SECONDARY CERTIFICATE

FIRST LANGUAGE SETSWANA ORDINARY LEVEL   4110/3

PAPER 3 Literature

2 hours

Marks 60

2018

Additional Material: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Centre Number, Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section A **Poetry**, **one** from Section B **Prose** and **one** from Section C **Drama**. Of the three answers, **one** must be an essay.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [ ] at the end of each question or part question.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO GO BAITHUTI

- Kwala dikarabo mo Bukaneng e o e neetsweng.
- Kwala Nomore ya Sentera, Nomore ya Gago ya bokwadi le Maina a gago mo Bukaneng e o neetsweng.
- Dirisa pene e pududu jwa loapi kgotsa e ntsho.
- O kopiwa gore o seka wa dirisa dipene tse di phimolang fa o fositse.
- Araba dipotso **tse tharo**, e le **nngwe** mo Karolo A **Maboko**, e **nngwe** mo Karolo B **Porosa** le e le **nngwe** mo Karolo C **Terama**. Mo dikarabong tse tharo e le **nngwe** e tshewanetse e nne tlhamo.
- Tlhokomela mopeleto o o fosegileng, matshwao a puiso le popego ya dipolelo.
- Maduo a neetswe mo masakaneng [ ] mo bokhutlong jwa potso nngwe le kgotsa karolo ya potso.

This document consists of **8** printed pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

KAROLO YA A: MABOKO

Tlhopa potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya A.

- 1 Buisa leboko le le latelang gore o tle o kgone go araba dipotso tse di fa tlase ka bokgabane.

Molodi wa Setswana: M. Kelaotswe.

Botho Bo Kae?

Maloba o ne o le sekgantshwane,
O ne o le sekatikati seano sa batho.
Gompieno o fetogile sekatana,
Ga o na bope bontle.
Ya gago nako e gopotse gae goo lowe.

Go setse fela “Nkabo” gofejane.
Go setse dikeledi matlhong a botlhe.
Bagolo ba lelela bana,
Bana ga ba na bope botho.
Mme ba tshegwa ke lotlhe lobopo.

Le diphologolo di re ja ditshego.
Ditshwene di botoka di a utlwana,
Dipeolwane di kalapa mmogo,
Le dikgaka di fofa mmogo.
Mme batho lona lo kae?

Tlogelang mafufa a fele.
Metse e thubilwe ke magatwe.
Magatwe ga a na lepe lesego.
A gaisa kgwanyape setsuatsue.

Kutlwano le kagisano di kae?
Ditshego le dipina di kae?
Masika le ditsala di kae?
Botho ke letlotlo la batho.
Bokoba mpa ke phefo ya Kolone.
A re etseng maloba;
Re tswe dikgaka re bitsane ka molodi.

(M. Kelaotswe)

- (a) Ke kantlha ya eng mmoki a tshwantshang maitsholo a baswa le a diphologolo Nnetefatsa karabo ya gago ka dintlha di le **pedi** go tswa mo lebokong? [4]
- (b) Mmoki o ne a le mo maikutlong a ntseng jang fa a kwala leboko le? Nnetefatsa karabo ya gago ka ntlha tse **pedi** go tswa mo lebokong. [3]
- (c) Setlhogo sa leboko le se go bolelelang ka molaetsa go tswa mo lebokong? [3]
- (d) Ke ka ntlha yang mmoki a dirisitse mothofatso go tlhagisa molaetsa kwa babading? Nnetefatsa karabo ya gago. [6]
- (e) Mmoki o kwadile leboko le a naganneng tota? Nnetefatsa karabo ya gago. [4]

[20]

KGOTSA

- 2** Buisa leboko le le latelang ka kelotlhoko go tswa mo lekwalong la maboko **Selelo sa mmoki: Motlase C.D. Mogotsi** gore o kgone go araba dipotso tse di latelang.

Botshelo

Botshelo, nna tota ga ke bo rate
 Gonne bo itira mokgweleo mo go nna.
 Go ka bo go kgonega, ke ne ke tla bo kopa go ntshikologa.
 Ke tla reng ka ke bona bo nkutlautla,
 Bo ntshidika ka ditlhobaelo le maswabi!
 Mma ke roke molomo, ke tlhokofale,
 Ke tlogele go tseela batho kgang.
 Ke ngwana wa ‘mmalebogo-pelong’!
 Ke kgokgotheletswe mo tseleng ya bone,
 Mme morago ka gadima morago ka maswabi.

Ke eletsa go tseela mongwe kgang,
 Ke mmolelele ka dikgobalo bo dintlopets.
 Ke mo nathele motlhala wa basimane batlhaelatlhalefo;
 Batsofe le bone ba galefa ba bo gopola,
 Ba bo ba tsaane ka dithamo bo ba losa.
 Gaumakwe, itlhatswe ka maši le lobebe,
 Mme dilo simolole go di dira ka go rerisa.
 Maabane fa, e seng leng, maabane,
 O kukile mogolole lo ya thabeng ya gago,
 Mme ga lo ise lo boe ...

(C D Mogotsi)

- (a)** Ke molaetsa o feng o o nagana gore mmoki o batla go o neela babadi go tswa mo lebokong.

Mafoko a nne magare ga **125 – 150.**

[10]

- (b)** Mmoki o dirisitse mothofatso jang go bontsha babadi gore ga go botlhofu mo mothong go tshela ka kagiso go sena mathata ape mo botshelong mo lefatsheng.

Mafoko a nne magare ga **125 – 150.**

[10]

[20]

KAROLO YA B : PADI

Tlhophya potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya B.

- 3** Buisa nopol o e latelang gore o tle o kgone go araba dipotso tse di fa tlase ka bokgabane.

Baswabile: Rremogolo Motlhaping

Malomatsone...? A utlwe kgang ka mokgwa o...? Motlogolo a nyale a bo a tshole leitibolo...? Ene a sa itse sepe? Go tshwanetse sa bo se ne se fosagetse fela mo go maswe. Mahokojwe a iphitlhela a setse a akantse ka ga seno mme a lemoga fa se mo kgoreletsa go ka akanya ka ga se a neng a rata go akanya ka ga sone tota.

“Baswabile...?”

“Ee malome, leina la gagwe ke Baswabile.”

“Baswabile...! Go swabile bomang?” A botsa o ka re motho a itewa ke ditshikare gore monwana wa tatofatso o ka tloga wa supa kwa go ene gore ga e ke e ingwaa fela.

“Baba ba me malome.” “Bareki a araba a sa tsiboge le e seng go elelelwa.” baba ba me ba ne ba rile ba tla bona gore ‘emang yo o tla jang boswa ka mosadi wa me o tlhoka thari. Jaanong ke fa, ba swabile swabiswabi! Aitsane go ne go tumile go tletse le naga yotho gore ke dutse le moopa. Jaanong ke fa, ke ba tshwanelo le mabele ka kgwedi ya Motsheganong.”

Mahokojwe a re go lemoga fa go se mafoko a a akayang pelaelo go tswa ka ‘tlhaa tsa ga Bareki a wela makgwafo mme a re, “Ruri ba swabile. Ba swabile ka gonno ka moso o tsoga o bona tse dintsi le go feta.” Moeka a raba jalo ntekwane monyenyo o o dikileng dipounama tsa gagwe o fitlhile botlhole bo a neng a bo hupile ka matshama, pelo yone e geletse more o o galakang. Bogalaka jo bo ntshitsneg tshukudu mo sekgweng. Pelo e bodile sebodu se se nkgang ka ntlha ya lefufa. Lefufa, lone le go tweng e kile ya re go apewa, la apewa mmogo le lenseswe, lenseswe la butswa mme fa e le lefufa lone, la sala le rototse matlho a le matale mo pitseng. Go lemotshega gore le fa ba ne ba ntse ba tsere dikgang jalo ene megopol o bo o le kgakala. O le mo tirong e kgolo a tshwaragane le go loga maano a go fedisa Baswabile le batsadi ba gagwe. A tshega a bo a ntsha la motshegare, ntekwane e le menomasweu, a beile botsipa kwa pele.

Go tswa mo kgannyeng ya ga Baswabile ya ‘tsatsi leo, ka inopela botlhale bongwe gape. Ka ithuta gore ‘ina ‘lebe seromo gonno Mahokojwe yo, e ne e se leina fela. E ne e le phokojwe wa mannete.

Ka sekukuni se se ke se tlhoka sebataladi, Lobone a bo a sa le lekawana ka nako eo mme’sigong joo a tlhaga a khobakhoba a beilwe mangole ke kgosikgolo serame. A tlhobogana le pitse. A wela tsela. Ya re a ise a ye kae a kopana le monna a tlhaga ka tsela ya dinao e e tswang kwa ga Bareki. A tlhaga a khukhitha, jase e tona e mo farafere go tswa mo ‘ntlheng tsotlhe o ka re motho a ribegetswa ke sekurukuru sa letlalo la tlou ya motsofe. Tlhogo go sa bonale gore e sometswe mo teng ga se’ o mang. Monna wa jase a gabela a ntse a sukasukana le letsogo la molema go lebega o ka re o na le mathata ka legojana kgotsa motho a ka gopola gore mesifa ya lone e a gogoupana.

- (a) A sethong sa **Baswabile** mo bukeng e, a se tsamaisana le diteng tsa tema nnetefatsa karabo ya gago? [4]
- (b) Mokwadi o dirisitse Mahokojwe jang go neelana ka molaetsa kwa babading? Nnetefatsa karabo ya gago. [4]
- (c) Mokwadi o dirisetse puo jang go supa bogagapa jwa ga Mahojokwe mo nopolong? [4]
- (d) Neela ka dikgogakgogano tse di tlhagelelang mo nopolong le gore di rarabolotswe jang? [4]
- (e) Mokwadi o dirileng gore o rate kgotsa o sekwa rata Mahokojwe mo nopolong e. Nnetefatsa karabo ya gago ka dintlha di le **pedi**. [4]

[20]

KGOTSA

4 Bogosi Kupe: D. P. Semakaleng Monyaise

“Lorato lo ka tshwantshangwa le bogosi.” A o a dumalana kgotsa ga o dumalane le nopolole, o lebeletse diteng tsa buka ya **Bogosi Kupe**.

Kwala tlhamo e e nang le mafoko a a magareng ga **250 – 300**.

[20]

KAROLO YA C: TERAMA

Tlhophha potso e le **nngwe** go tswa mo karolo ya C.

- 5** Buisa nopolو e e latelang gore o tle o kgone go araba dipotso tse di fa tlase ka bokgabane.

Dintshontsho tsa Lorato: L. D. Raditladi

Sakoma: (O a opela)
 Kwa a leng teng, motho yo motshwana,
 Motho yo motshwana le marinini?
 E rile jale ke le ngwanyana,
 Ka re tumalano ga se ya babedi,
 Ke tonki, tshetlha e dinalanyana.

Rrekgozi: Ao Sakoma a o gopotse yo motshwana.
 Mosetsana yole o meno maswaana,
 Yo e reng a gata o bone banna ba tshega,
 O bone e kete ba ka ikisa le naga,
 Go mo okomela ka phatlha tsa dikala
 Go mmona a feta a le kgakala?

Sakoma: (O ntse o a opela):
 E rile ke mo gopotse,
 Tsa nthaka tsa tshologa
 Tsa farafara mosamo
 Ka tlhoka le sakatuku,
 Ka iphimola ka seatla.
 Ehe, iii! Kwa a leng teng!

Rrekgozi: Monna, fa ke ka bo ke le mosadi,
 Pina e e ka bo e ntsamaya le madi,
 O gopotse mang, molekane?

Sakoma: Ke gopotse Mmamotia.

Rrekgozi: A o gopotse ngwana wa Bangwato?
 O se lebale, o mofaladi, molekane

Sakoma: O itse bafaladi re tshaba basadi,
 Mosadi yoo ke ngwana wa Bangwato,
 Fa re pagama go tshwara dinaledi
 Go sala morago senyana lorato,
 Re tla wela ka lemena le legolo,
 Rotlhe rona makau le bannabagolo.

Rrekgozi: E re o mmona o mo tshware lerago,
 O mo tshware ka lebele a itebetse,
 E re a tlola o mo fe meno a setshego,
 O etse phokojwe ya naga e itumetse.

Sakoma: Mosadi mongwe ke yole o kwa nokeng.

Rrekgosi: Ee, o ka re ke Mmamotia.
(Sakoma o lets a sebintsholo ka thata)

Sakoma: Dumela motho yo montle, Mmamotia.

Mmamotia: Dumela, rra.

Rrekgosi: Dumela motho yo motshwana, Mmamotia.

Sakoma: Ke lebile basadi botlhe ba mono,
Botlhe ke ba kitla ka seksono;
Mmamotia a le nosi o a nkgatlha,
Bontle jwa gagwe nna bo a mphatla,
Ke etsa motsofe yo mogolo wa phofu.
Mo pelong ya me ke a lwala, ke a nyelela,
O a ntia Mmamotia, se ntie, ke a rapela.

Mmamotia: O ka bo o se mhaladi nkabo ke go reetsa.
Mhaladi ga a na le go twe o na le lorato.
Morafe wa gaetsho ga o ka ke wa ntshetsa
Ka lorato lo ka kuisa pherere ya molato.

Sakoma: Mmamotia, lorato ga lo na mmala,
Lorato ga lo na ngwana le mogolo,
ga lo na kgosi le motlhanka le mhaladi.

(a) Mokwadi o dirisitse puo jang go bontsha fa lorato e le selo se se kotsi. Nnetefatsa karabo ya gago. [4]

(b) Mokwadi o dirisitse jang setori sa Sakoma go re bolelela gore ga go botlhofu mo bathong ba ba bedi ba ba tswang kwa setsong se se farologanyang go rata felo go le gongwe. Nnetefatsa karabo ya gago. [2]

(c) Mokwadi o dirisitse tikolong e o mo go yona jang go neeletsana ka molaetsa kwa ba bading. Nnetefatsa karabo ya gago. [4]

(d) Tlhalosa mokgwa wa ga Mmamotia jaaka o thagelela mo nopolong e.

Mafoko a nne magare ga **125 – 150**.

[10]

[20]

KGOTSA

6 Nko ya Kgomo: T. L. Tsambo

Tlhalosa gore mokwadi o dirisitse jang ditiragalo mo bukeng e go di lomaganya le maemo a botshelo jwa segompieno mo terameng e **Nko ya Kgomo**.

Kwala tlhamo ya mafoko a a magareng ga **250 – 300**.

[20]